

« zurück blättern vor »

KUNSZT subst. m., ab 1450; auch *konszt, końszt, kunst, kuńst, kuńszt*. 1)
'Scherz, Streich, Witz, Lüge' – 'żart, figiel, dowcip, kłamstwo': ca. 1450 R
XXII 319, STP *Ff kunszczyech in iocis*. o 1494 StPPP II nr 4419, STP
*Johannes... locutus est cum Jacobo..., sororino suo, ut suorem suam ab
eisdem retraheret jocose al. kunsthem, prout cum ipso sororino consuevit
ridiculose et iocose loqui*. o 1535 BielŻyw 63, SPXVI *burmistrzowie
á sprawce pospolitego dobre⁹⁰, mają sie strzec wfzech igier, kunstow,
y innych lekkich rzeczy, dla tego aby pospolite dobro przeto zlekczone
niebyło*. o 1557 BielKom C5v, SPXVI *Nie czyń kuńsztow s przyciol nie
przywodź ku grzechu / Oko sławá y wiará nie chcą ćirpyeć śmiechu*. o 1561
1.Leop. Gen.19 14, L *Zdał się im, iakoby kunsztem mówił*. o 1564 Mącz
386c, SPXVI *mihi placent seria tu iocosis delectaris, Mnie sie śtátek podoba
ty sie w kuńszciech kochaz [!]*. o 1564 Mącz 487c, SPXVI *In serium
convertere, W prawdę obroćić co sie kunsztem rzekło*. o 1579 Calag 286a,
SPXVI *Höffligkeit. Żart. Kunstz. Iocus*. o [LBel.] 1597 PaxLiz C4v, SPXVI –
(SŁA), STP, SPXVI, MĄCZ, CN, TR, L, SWIL (prze.), SW (stp.). 2)
'Kunstfertigkeit, Meisterschaft, Perfektion; Kunst; Fähigkeit;
Kunsth Handwerk' – 'artyzm, mistrzowstwo, doskonałość; sztuka;
umiejętność; rzemiosło artystyczne': 1544 LudWieś B4, SPXVI *Wielebną
effencia Wynałazła Venecia Aqua vite zwali ią [...] Długo tego taili Niżli
nam obiawili Ludzi nawczyli Kunstz tego*. o 1564 KwiatKsiąż I marg,
SPXVI *Grammatica to ieft Kuńft słow wtaśnie wymawiania*. o 1567 BielSat
B3v, SPXVI *Zmowią się ná chorego Doktor s Apekárzem / Každy fwoy
kuńft wkaże áby był Lekárzem*. o 1588 Calep 90a, SPXVI *Architectonice –
Kunst albo ftuka budowania*. o 1628 Jag.Wyb. B, L *Sprawy i sławy królów
śpiewać, kunszt nietacny*. o 17.Jh. Haur, SW *Zegarmistrzostwo, jeden
z najsubtelniejszych kunsztów*. o 1664 Furm. F.2, L *Gdybyć na każdym
włofki fto kunsztów wisiáło, tedy bez szczęścia nic ci nie pomoże*. o 1695
Psalmod. 37, L *Kunszt to natury, w małych rzeczach pokazać miŃterftwo*. o
†1754 Wysz., SW *Było to przeciw kunsztom żeglarskim*. o 1769–1777 Zab.15
357, L *Słodkoć kaźdemu swym się kunsztem bawić*. o 1778 Kras.Pod.2 211,
L *Jeśliby miał który guŃt do iakowego uczciwego kunsztu, iako do muzyki,
rysunku, nie zabroni mu się w téy mierze ćwiczenia*. o 1834 PT IV 670-1,
SJAM *Starzec cały kunszt [A: kunst] którym niegdys w lasach stynał /
Jeszcze raz przed uszami myśliwców rozwinął*. o 1834 PT XII 194, SJAM
Jenerale, nie jest to żaden kunszt [A: kunst] bezbożny. o 1840 Wiszn.Lit.I
310, DOR [W XI w.] *między Polakami kunszt pisania był rzadki*. o †1849
Słow., SW *Gotyckim kunsztem ukształcona ściana*. o 1853–1854 Dzied.
Oleśn.I 296, DOR *Kształcono się w rycerskim kunszcie, w wojennym*

rzemiośle pod najzawołanšízými wodzami. o (1886) 1949–1951 Sienk.Pot.IV 86, DOR *Łączýły podstawę z kielichem filigrany złote, jako włosy cienkie, powyginane dziwnym kunsztém w liście winne, grona i rozmaite kwiaty.* o †1887 Krasz., Sw *Adepci czarnego kunsztu.* o †1891 Kras.A., Sw *K[unsz]t mówi się o rzemiołstach misterniejszych, które trzymają środek między rzemiołstém a sztuką piękną, n.p. złotnictwo, jubilerstwo, zegarmistrzostwo.* o †1919 Gom., Sw *Najmiłościwszy nasz pan artystą jest i w kunsztach się kocha.* o 1952 Żółk.S.Spór. 169, DOR *“Pan Tadeusz” jest pomnikiem kunsztu językowego Mickiewicza.* – (SŁA), SPXVI, MA CZ, TR, L, SWIL, SW, LSP, DOR (daw.). **3)** *kunszty puszkarские ‘Raketen, Feuerwerk’ – ‘rakiety, sztuczne ognie’:* (1551) 1564 Biel.Kr. 289, L *Były na zamku rozmaite krotofile sprawiane, zwłaszcza gonitwy, kolby misternie przyprawione, kunszty puszkarskie.* o 1569 BielSpr 73, SPXVI *thaki proch ná káždą fie rzecz przygodzi / do dział / do hakownic / ná wfzyłtki kunszłty [!] Pufzkárskie / to ieft ná kule ognište i wodne.* – SPXVI, L. **4)** *‘Art und Weise, Kunstgriff’ – ‘sposób, podstęp, fortel’:* 1559 GroicPorz ii3v, SPXVI *wiele ich [złoczyńców] naydzie / ktorzy będąc w towarzysztwie przemieżkawaiać w leszech / w gáioch / społem sobie męki zádawaiać / y ćwiczą fye ná wyćierpienie rozmaitych mąk / aby potem gdyby byli poimáni / mocne męki wyćierpieli / krom wyznánia złych uczynkow y towarzysztwá swego (marg) Złodziejyfski kuńszłt.* o 1564 KwiatKsiąż E4v, SPXVI *rozmaitemi kunsztami ku dobrym y poczzywym naukam máią być przywodzeni.* o 1592 LatHar 637, SPXVI *misterny ten á ofobliwym kuńszłtem sprüfung związek ćiałá mego w rychle się rozerwie.* o [LBel.] 1782–1792 Pam. 83 15, L *Przedtym miano za kunszt polityki trzymać lud w grubych uprzedzeniach.* – SPXVI, L, SW (stp.). **5)** *‘Kniff, Trick, Prellerei’ – ‘sztuczka, szalbierstwo’:* 1564 BielKron 165v, SPXVI *[Machumet] kazał ludzým / przyleciałá [gotębica] pádlá mu ná rámienu y zobátá z vchá. Lud prosty mniwał by tho był święty duch / także tymi y inemi kuńszłty ludzi zblaźnił iż go mieli zá świętego.* o [LBel.] 1587 BielRozm 13, SPXVI *Co im [doktorom i aptekarzom] báby przyniosą tym lud chory goią. [...] Zamorskim źiele zową ktore od nas máią. Pátrzciesz iákie utráty ná vbojie ludzi / Co żywo swemi kuńszłty ich pieniądze ludzi.* – nur SPXVI. **6)** *‘Gauklerkunststück, Spaß, Scherz’ – ‘sztuczka kuglarska, zabawa, żart’:* (1611) 1768 Gwagn. 180, L *Po objedzie były gry i kunszty rozmaite.* o (1611) 1768 Gwagn. 180, L *Ku wieczorowi były kunszty ognište.* o [LBel.] 1889 Kaczk.Olbracht.II 293, DOR *Dostało się także i onym kuglarzom a blaznom, co rozmaite niebardzo przystojne igry wyprawiali żołnierstwu, a kunszty swoje pieprzyli opowiadaniem takich sprośności, że każdy grzeczny młodzieniec musiał się zarumienić.* – TR, L, SW, DOR (daw.). **7)** *‘Kunstwerk’ – ‘wyrób artystyczny’:* (1641–1668) 1737 Vol.Leg. 4 80, L *Plácić máią od ofłrog, wstąg, od workowych kunsztów.* o [LBel.] 1834

PT XII 216, SJAM *Widzę iż ten kunszt piękny, godzien był widzenia!* – TR, L, SW, LSP. ◊ **Var:** *konszt* subst. m. – SPXVI; *końszt* subst. m., [hapax] 1587 BielRozm 13, SPXVI – nur SW (stp.); *kunst* subst. m., 1535 BielŻyw 63, SPXVI ◊ [LBel.] 1834 PT IV 670-1, SJAM – (SŁA), SPXVI, MAČZ, SW (stp.); *kunszt* subst. m., ca.1450 R XXII 319, STP – (SŁA), STP, SPXVI, MAČZ, CN, TR, L, SWIL, SW, LSP, DOR; *kuńst* subst. m., 1564 MAČZ 86b ◊ [LBel.] 1567 BielSat B3v, SPXVI; *kuńszt* subst. m., 1559 GroicPorz ii3v, SPXVI ◊ [LBel.] 1592 LatHar 637, SPXVI – MAČZ, SW (stp.). ◊ **Etym: 1)** mhd. *kunst* subst. f., ‘Wissenschaft, Wissen, Kenntnis, Weisheit, Gelehrsamkeit, Können, Fähigkeit, Kunstfertigkeit, List’, HEN, nur für Inh. 2, 4, 5, 7. **2)** nhd. *Kunst* subst. f., ‘Wissen, Kenntnis, Erkenntnis von den einzelnen Fächern der Wissenschaft usw.; Fertigkeit, Geschicklichkeit in geistiger oder körperlicher Hinsicht; Kunstgriff, Kunststück; in Bezug auf den eigenen Vorteil, Täuschung, Zauberei usw.; in Bezug auf Handwerk, handwerkliche Fähigkeiten, Beruf; im Bereich der Malerei, Gesang, Literatur etc. und ihren Produkten’, GRI, nur für Inh. 2, 3, 4, 5, 6, 7. ◊ **Konk:** *sztuka* subst. f., bel. seit 1472, STP, zuerst geb. MAČZ, nur für Inh. 1, 2, 4, 5, 6, 7. ◊ **Der:** *kunsztarz* subst. m., 1490 Erz 36, STP, zuerst geb. CN, nur für Inh. 1, 2, 6; *kunstować* v. imp., ‘scherzen, sich vergnügen, sich amüsieren’, 1535 BielŻyw 133, SPXVI, zuerst geb. MAČZ, nur für Inh. 1, 4, 6; *kunstować* v. imp., ‘scherzen, Possen reißen’, 1545 RejJóz, SPXVI, zuerst geb. SW, nur für Inh. 1; *kunstowy* adj., ‘*skrzynia kunstowa* = Bezeichnung eines Teils einer hydraulischen Maschine’, (1548) 1913 Wawel 386, SPXVI, nur für Inh. 2; *konstować* v. imp., [hapax] 1549 RejKup c7v, SPXVI, nur für Inh. 1. ❖ Die polnischen Entlehnungen folgen auch inhaltlich der Geschichte vom mhd. und nhd. *Kunst*. Der früheste tschechische Beleg für *kunft* stammt von ca.1350 (GEBAUER), für *kunfft* [= *kuńst*] von 1488; die beiden polnischen Formen können also aus dem Alttschechischen stammen.

« zurück blättern vor »